

2015-06-18

Regeringskansliet
Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

Slutbetänkande av konkurrenskraftsutredningen, Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring (SOU 2015:15)

Jordbruksverket har beretts tillfälle att yttra sig över ovan rubricerad utredning.

Sammanfattning

Vi välkomnar en strategi för tillväxt och värdeskapande och ett nationellt mål om hållbarhet, attraktivitet och innovation i den svenska jordbruks- och trädgårdsnäringen.

- Jordbruksverket instämmer i de flesta av utredningens bedömningar och förslag.
- Vi vill understryka vikten av samverkan genom hela värde- och livsmedelskedjan, mellan privat och offentlig sektor och mellan myndigheter för att vända trenden i svenskt jordbruk.
- Vi delar utredningens bedömning om att det finns ett behov av strategisk samverkan kring kunskapsutveckling i jordbruks- och trädgårdssektorn.
- Vi ser en risk i att alltför många små satsningar inom landsbygdsprogrammet blir tandlösa. Vi vill också påminna om att det måste finnas utförare och slutkunder av kompetensutvecklingsprojekten för att de ska genomföras och få en bra spridning.
- Vi är i stort positiva till föreslagna uppgifter för Jordbruksverket. Samtidigt måste ambitionsnivå och genomförandetakt anpassas till tillgängliga resurser och budgetförutsättningar.

- Vi anser att den goda svenska djurväl-färden bör bibehållas och utvecklas. Vi ser inga behov av ytterligare utredning av djurskyddslagen. Vi är positiva till att fortsätta lagstiftningsarbetet för ett ändamålsenligt regelverk som kombinerar flexibilitet och rättssäkerhet. Vi ser också ett behov av att utforska nya vägar för att säkerställa djurskyddet, inte enbart genom lagstiftning. Vi är öppna för innovativa och evidensbaserade lösningar och tror att stöd och rådgivning kommer att utgöra en viktig del i dessa.
- Vi anser att tillgången på kemiska växtskyddsmedel i Sverige inte får ha negativ inverkan på konkurrenskraften samtidigt som hänsyn även fortsättningsvis måste tas också till hälsa och miljö. Vi gör, som utredningen, bedömningen att det finns delar i tillämpningen av EU-reglerna och i processen för godkännande i Sverige som behöver förändras.

Innehåll

Slutbetänkande av konkurrenskraftsutredningen, Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring (SOU 2015:15)	1
Sammanfattning	1
Innehåll	3
1 Generella synpunkter	4
1.1 Disposition.....	4
1.2 Jordbruksverket välkomnar en strategi för tillväxt och värdeskapande	4
1.3 Stor förväntan på Jordbruksverket att genomföra utredningar och föreslå förändringar i landsbygdsprogrammet.	5
1.4 Förslagen skulle ta stora resurser i anspråk på Jordbruksverket	6
1.5 Kompetensutveckling behövs och en strategisk överblick över insatserna är viktig	6
1.6 Skapa förutsättningar för en mångfald av jordbruks- och trädgårdsföretag.....	6
1.7 Jordbruksverket anser inte att nuvarande djurskyddslagstiftning behöver ses över igen men att regler utöver EU:s nivå bör vara välmotiverade.....	7
1.8 Viktigt att fortsätta arbetet för att säkra tillgång på växtskyddsmedel och utsäde på en liten marknad med speciella förutsättningar.	8
2. Strategier för tillväxt och värdeskapande	9
2.3 Strategi för värdeskapande och tillväxt.....	9
3. Företagande	10
3.2 Företagande och inre effektivitet.....	10
3.3 Kapitalförsörjning och investeringar	10
3.4 och 3.5 Riskhantering och ägarbyte	11
3.6 och 3.7 Jordförvärvslagstiftning och arrendelagstiftning.....	11
4. Regler och villkor	12
4.3 Djurskydd	12
4.4 Växtskyddsmedel	14
4.5 Tillståndsprövning av jordbruksverksamhet	16
Övrigt - vattendirektivet	16
5 Marknadsförutsättningar	17
5.2 och 5.4 Livsmedelsindustrins konkurrenskraft och Marknadsmakt inom livsmedelskedjan	17
5.3 Export av livsmedel och jordbruksvaror	17
5.5 Medvetna konsumenter	18
6. Kunskap och innovation.....	19
6.4 Kompetensförsörjning.....	20

7 Sammanställning av utredningens förslag och Jordbruksverkets synpunkter på dessa. 23

1 Generella synpunkter

1.1 Disposition

Jordbruksverkets remissvar börjar med generella synpunkter och i följande kapitel kommenteras förslagen och utredningens fyra fokusområden mer detaljerat. Allra sist i detta dokument finns en kortfattad tabell över Jordbruksverkets synpunkter på utredningens förslag.

1.2 Jordbruksverket välkomnar en strategi för tillväxt och värdeskapande

Jordbruksverket välkomnar en strategi för tillväxt och värdeskapande och ett nationellt mål om hållbarhet, attraktivitet och innovation i den svenska jordbruks- och trädgårdsnärings. Målsättningen med utredningen och dess slutsatser stämmer bra med de mål som Jordbruksverket satt upp i vår färdplan inom fokusområdet *Landsbygd, konkurrenskraft och hållbarhet*, bland annat:

- Fler lönsamma jordbruks-, fiske- och landsbygdsföretag.
- Att jobba för och kommunicera hållbar mat inom såväl produktion, konsumtion som export av svenska livsmedel.
- Att såväl EU:s lagstiftning om livsmedel, djurhälsa, växtskadegörare och växtförökningsmaterial som den nya politiken inom jordbruk, landsbygdsutveckling och fiske genomförs effektivt och på ett enkelt sätt för företagen samt bidrar till en hållbar och konkurrenskraftig landsbygd.

Intresset för Konkurrenskraftsutredningen och arbetet med en livsmedelsstrategi är stort. Det är mycket välkommet. Det gäller nu att ta hand om detta intresse på bästa sätt. Utredningen har tydligt visat att det finns en stor risk att produktionen inom det svenska jordbruket kan fortsätta att falla tillbaka om det inte tas krafttag.

Jordbruksverkets övergripande bedömning av de förslag som utredningen presenterat är att de är bra och i många fall nödvändiga att genomföra. Detta gäller både förslag som riktar sig mot staten och sådana som riktar sig mot jordbruksföretagen. Åtgärdsförslagen är många och långsiktiga och vi menar att det är tveksamt om de bidrar till den snabba vändning av utvecklingen som är önskvärd.

En nödvändig förutsättning för att framgångsrikt vända produktionstrenden är de attityder som finns bland företagarna, men kanske minst lika mycket i det omgivande samhället. Målet för arbetet med livsmedelsstrategin måste därför ha en bred förankring. Detta kan kräva omprövningar av den hållning som funnits hos flera aktörer, både offentliga och privata.

Vi vill framhålla att den strategi som nu håller på att tas fram måste omfattas av ”alla aktörer”. Till exempel har staten ett ansvar för att regler är väl avvägda mellan olika mål och intressen. Livsmedelsindustri och handel har ett stort ansvar för vilka råvaror som köps in, för prissättning och för vilka varor som exponeras i butik samt hur produkterna prissätts och marknadsförs. Konsumenternas val styr i hög grad avsättningsmöjligheterna och i

förlängningen vad som produceras och hur. Samtidigt går det inte att komma ifrån att de enskilda företagen har en mycket stor utmaning framför sig. Utredningen konstaterar att det krävs ständigt ny kunskap, innovation och förnyelse av produkter, metoder, processer och organisationssätt. En uppfattning som vi delar.

Konsumenternas val speglas i vårens MRSA-debatt genom att konsumtionen av griskött (och även annat kött) förändrades. Importen minskade och andelen svenskt kött i matkassen blev större. Även om vi ännu inte vet om denna trend är långvarig så finns just nu en ökad betalningsvilja för det svenska köttet, som konsumenten anser som säkrare. Vårt goda djurhälsoläge och låga antibiotikaanvändning kan till viss del kopplas ihop med att våra svenska regler går utöver EU:s lagstiftning även om det inte gjorts någon uttömmande studie på sambandet.

Jordbruksverket vill också understryka att det svenska lantbruket verkar på en global marknad där vi är en mycket liten aktör. Världen blir mer och mer öppen, något som speglas i ökande antal frihandelsavtal och en ökande världshandel på många områden. Detta innebär en att svenska jordbruks-, trädgårds-, och livsmedelsföretag sannolikt kommer att möta en ökande press utifrån. Utvecklingen ställer också krav på att vi förmår ta till oss innovationer från andra länder och utnyttja de möjligheter som ökad handel kan innebära.

1.3 Stor förväntan på Jordbruksverket att genomföra utredningar och föreslå förändringar i landsbygdsprogrammet.

Vi konstaterar att många av utredningens förslag rör Jordbruksverkets verksamhet genom att vi ska utreda och, i en förlängning av dessa utredningar, eventuellt också förändra föreskrifter eller arbets sätt. Det finns också ett stort antal hänvisningar till olika åtgärder som ska ingå i landsbygdsprogrammet. Jordbruksverket ska också ansvara för att mäta att de föreslagna etappmålen uppnås. Vi anser att det är viktigt att de föreslagna utredningarna görs ur breda perspektiv, i synnerhet när man kan behöva göra svåra avväganden i känsliga ämnen som till exempel mellan djurvälstånd och konkurrenskraft.

Vi vill också understryka att även om en stor del av utredningens förslag riktar sig mot Jordbruksverket så delar vi utredningens bedömning om att näringen själva har ett stort ansvar för marknadsanpassning, utveckling och formulering av egna strategier. Vi har noterat att det breda samarbetet inom ramen för handlingsplan gris varit framgångsrika, mycket på grund av att aktörer från hela kedjan slutit upp runt gemensamma mål.

Många av utredningens förslag på åtgärder som kan ingå i landsbygdsprogrammet kan utföras eller finns redan inom innevarande program. Vi är positiva till att de föreslagna åtgärderna och konstaterar att landsbygdsprogrammets inriktning är i linje med vad utredningen föreslår. Programändringar i nuvarande landsbygdsprogram bör bidra till förenklingar och inte medföra att komplexiteten ökar. Ett alltför komplext program blir både dyrare och kan ta tid att få godkänt. Vi vill också påpeka att Jordbruksverket inte styr vilka tillgängliga åtgärder som utnyttjas i landsbygdsprogrammet. Genomförandet och effekterna är beroende av flera aktörers agerande och i slutändan hur väl de tas emot av slutkunden.

Det är också förknippat med kostnader att förändra landsbygdsprogrammets prioriteringar även om många av utredningens förslag kan genomföras utan ett nytt godkännande från EU-kommissionen.

1.4 Förslagen skulle ta stora resurser i anspråk på Jordbruksverket

Utredningen föreslår att ett stort antal utredningsarbeten ska göras av Jordbruksverket och beräknar dessa till mellan 12 och 16 årsarbetskrafter. Dessutom ska Jordbruksverket omarbeta landsbygdsprogrammet och delar av dess styrning och ta fram indikatorer som mäter hur väl strategin uppfylls. Allt detta inom befintlig verksamhet. Jordbruksverket anser att man också bör se till det förändringsarbete som potentiellt ska genomföras efter en utredning eftersom det tar tid att genomföra eventuella efterföljande förändringar eller se till att kunskapsunderlag sprids.

Vi är i stort positiva till föreslagna uppgifter för Jordbruksverket. Samtidigt måste ambitionsnivå och genomförandetakt anpassas till tillgängliga resurser och budgetförutsättningar.

1.5 Kompetensutveckling behövs och en strategisk överblick över insatserna är viktig

Konkurrenskraftsutredningen anser att ”någon form av strategisk samverkan skulle kunna vara mycket intressant för jordbruks- och trädgårdssektorn” (s. 136).

Jordbruksverket ser också de behov som nämns i utredningen: samverkan mellan alla aktörer i kedjan, bättre övergripande strategier och metodstöd för en bredare spridning av nya lösningar. Vi ser i många driftsinriktningar att ett minskande antal företag innebär utmaningar i och med att underlaget för rådgivning, informationsspridning och innovationer är litet. I Sverige saknas en samordning av innovations- och kunskapssystemet vilket till exempel kan ge felprioriteringar av resursanvändning och göra att framkomna innovationer av olika slag får litet genomslag.

Kraftsamla i ett strategiskt institut

Utredningen bedömde att institutssektorn behöver bli starkare inom jordbruks- och trädgårdsnäringsen. Stärkt samverkan mellan befintliga aktörer bedöms vara nödvändig. Jordbruksverket instämmer i utredningens bedömning och ser positivt på det arbete som påbörjats kring att utforma ett strategiskt institut.

1.6 Skapa förutsättningar för en mångfald av jordbruks- och trädgårdsföretag

Utredningen pekar på behovet av ökad produktivitet och att det kommer att ske genom strukturomvandling mot allt större företag (s.11, 39). Utredningen bedömer att allt färre och större företag kommer stå för en allt högre andel av produktionen. Samtidigt konstateras att det finns nischer på marknaden för små företag (s.53). Jordbruksverket instämmer i behovet av ökad produktivitet och lönsamhet. Jordbruksverket poängterar dock vikten av förbättrade

förutsättningar för såväl större företag som mindre mer nischade jordbruks- och trädgårdsföretag. Fler företag bidrar till ökad närhet till konsumenterna och ökad förståelse för livsmedelsproduktionen. En mångfald av företag är också viktigt för att skapa kollektiva nyttigheter som ekosystemtjänster, öppna landskap och bevarad biologisk mångfald inklusive genetiska resurser inom växtmaterial och husdjur.

Vi ser också vikten av att det finns utrymme för olika företagsinriktningar och att inte livsmedelstrategin bidrar till en polarisering i näringen till exempel mellan produktionsmodeller eller driftsinriktningar.

Det är därför viktigt att i det fortsatta arbetet, exempelvis inom ramen för livsmedelstrategin, se till förutsättningarna i olika typer av företag och olika delar av landet, men med det övergripande målet att främja en aktiv och hållbar produktion. Det framtidsscenario som var en del av utredningens delbetänkande 2014:38 pekar på att det för att uppnå etappmålen är lika viktigt att öka produktivitet och lönsamhet i områden med en mellansvag konkurrenskraft som att lägga resurser på de mest konkurrenskraftiga bygderna.

1.7 Jordbruksverket anser inte att nuvarande djurskyddslagstiftning behöver ses över igen men att regler utöver EU:s nivå bör vara välmotiverade.

Jordbruksverket anser att det är viktigt att bibehålla och utveckla den goda svenska djurvälståndet. Vi är öppna för nya innovativa och evidensbaserade lösningar för att arbeta mot denna målsättning.

Vi håller med utredningen om att ytterligare driva på för en skärpt EU-lagstiftning på djurskyddsområdet och verka för en likvärdig tillämpning av lagstiftningen på EU-nivå. Detta är mycket viktigt för att stärka den svenska konkurrenskraften och undvika export av dåligt djurskydd. Ökande handel både globalt sett och mellan EU och länder utanför EU kommer att bidra till ökad konkurrens för Sveriges primärproducenter. Svenska regler som går utöver EU:s lagstiftning ska enligt vår uppfattning vara väl motiverade och utformade med hänsyn till kostnaden för att uppfylla dem.

I första hand bör kostnaderna för att producera maten tas ut på marknaden och det inkluderar kostnader för ett gott djurskydd. I de fall då svenska regler som går utöver EU:s lagstiftning anses väl motiverade men det inte är möjligt att fullt ut kompensera för detta på marknaden kan särskilda djurvälståndersättningar övervägas. Detta är i viss mån inte möjligt med dagens EU-regler, då dessa inte tillåter ersättningar för nationella lagkrav eller praxis.

Jordbruksverket anser därför att Sverige, som en långsiktig åtgärd, inom EU bör driva på för en lagändring, som gör det möjligt att inom ramen för landsbygdsprogrammet ge djurvälståndersättningar för krav som går utöver EU:s minimilagstiftning. En sådan lagändring skulle ge ett incitament för bättre djurvälstånd också i andra EU-länder och skulle göra att svenska regler som går utöver EU:s lagstiftning inte blir hämmande för konkurrenskraften. Vi är medvetna om att detta är ett långsiktigt, potentiellt kostsamt, arbete med osäkra resultat.

Jordbruksverket är tveksamt till utredningens förslag om en ny översyn av den svenska djurskyddslagstiftningen eftersom en sådan översyn nyligen gjorts och bereds för tillfället inom näringsdepartementet. Vi anser att det ligger i vårt uppdrag att löpande utveckla befintliga regler så att de följer sektorns utveckling. Föreskrifterna ska utvärderas för att se till att de aktuella, men också för att se till att de uppfyller sitt syfte och om det finns bättre sätt att göra detta. Vår målsättning är att se till att det finns bästa möjliga samverkan mellan olika hållbarhetsmål som djurvälstånd, konkurrenskraft och livsmedelssäkerhet för största möjliga samhällsnytta. Reglering är bara ett av många möjliga sätt att nå detta mål.

1.8 Viktigt att fortsätta arbetet för att säkra tillgång på växtskyddsmedel och utsäde på en liten marknad med speciella förutsättningar.

Jordbruksverket instämmer i Konkurrenskraftutredningens bedömning att tillgången på växtskyddsmedel inte får skilja sig för mycket från andra EU-länder. Jordbruksverket anser att det finns delar av tillämpningen av EU-reglerna samt i den nationella processen för godkännande som behöver förändras.

Brist på godkända växtskyddsmedel i Sverige gör att flera viktiga grödor, inte minst på trädgårdsområdet, riskerar att helt slås ut. Det finns på kort sikt inte några alternativa metoder som ger odlarna tillräcklig säkerhet. Färre medel som är godkända kan också leda till att kvarvarande medel används vid fler tillfällen i grödan på grund av sämre effektivitet. Detta kan leda till att den totala mängden bekämpningsmedel ökar och ger en ökad miljöbelastning. Det kan också leda till att resistensproblem ökar snabbare jämfört med om det fanns flera medel att välja mellan.

Jordbruksverket delar utredningen syn på att tillräckliga växtförädlingsinsatser måste komma till stånd, inte minst vad gäller att utnyttja möjligheter med ny teknik. Om Sverige inte har en basal traditionell växtförädling tillgänglig så kommer vi inte ha något lämpligt sortmaterial, eller kompetens för, att föra in de egenskaper som utvecklas med den nya tekniken.

Jordbruksverkets yttrande följer i fortsättningen Konkurrenskraftsutredningens kapitelindelning.

2. Strategier för tillväxt och värdeskapande

2.3 Strategi för värdeskapande och tillväxt

Etappmål och indikatorer

För att kunna följa upp utvecklingen gentemot målen föreslås i utredningens avsnitt 2.3 att Jordbruksverket tar fram nyckeltal för fyra olika etappmål. Vi tillstyrker detta förslag. Att rikta blicken mot och årligen kommunicera utvecklingen i svenskt lantbruk är en övning som borde kunna bidra till att den önskade utvecklingen uppnås. Vi tror att uppföljning och benchmarking med andra länder eller branscher kan ge nya fräscha idéer.

Erfarenhet från breda projekt som exempelvis Matlandet visar på vikten av och svårigheten i, att koppla nyckeltal på en generell nivå till specifika åtgärder. Nyckeltalens exakta utformning behöver analyseras ytterligare.

Vi vill i detta sammanhang särskilt peka på svårigheterna att mäta vinstnivån i företagen. Dessa svårigheter beror på att ägarnas arbets- och kapitalinsats är stor i de flesta jordbruks- och trädgårdsföretag. Det finns inget givet sätt att fastställa kostnaderna för denna arbets- och kapitalinsats. Följaktligen riskerar en framräknad vinstnivå att bli något godtycklig, vilket försvårar lönsamhetsjämförelser gentemot andra branscher såsom utredningen föreslår. Begreppet vinstmarginal används på olika sätt och kan vara svårt att jämföra mellan branscher på grund av till exempel olika förädlingsgrad, plats i värdekedjan eller konsolideringsgraden på marknaden.

Vi skulle vilja att man även överväger att använda utvecklingen i samma sektorer i andra länder som jämförelseobjekt.

3. Företagande

3.2 Företagande och inre effektivitet

Jordbruksverket instämmer med utredningen om vikten av kompetensutveckling kring managementfrågor.

Fokusera på lönsamheten

Utredningen utgår från att jordbruket har problem med såväl lönsamheten som kapitalförsörjningen. Av dessa två bedömer Jordbruksverket att lönsamhetsproblemet är den främsta orsaken till svag konkurrenskraft och den vikande produktionen i Sverige. Utredningen har ett alltför litet fokus på lönsamhetsproblematiken och fokuserar i alltför hög grad på kapitalförsörjningsproblemet.

Fastighetsstrukturen i svenskt jordbruk medför begränsningar för möjligheten att utveckla företagen. Detta gäller både arealstorlek och arrondering. Strukturproblemen medför att stordriftsfördelarna inte kan utnyttjas fullt ut. Jordbruksverket konstaterar att ett ökat fokus på mark- och fastighetsfrågor är en nödvändig förutsättning för att kunna höja produktiviteten och därmed lönsamheten i svenskt jordbruk. Vi ser också en problematik där höga markpriser och låg omsättning gör att nya företag har svårt att komma in på marknaden.

3.3 Kapitalförsörjning och investeringar

Jordbruksverket delar utredningens bild av att det finns ett behov av att identifiera kunskapsluckor om byggnation och byggnadsinventarier inom jordbruks- och trädgårdssektorn. Vi har i flera utredningar kunnat peka på skillnader till Sveriges nackdel i hur byggnationer genomförs och till vilken kostnad. Höga byggnadskostnader svarar för en stor del av kostnadsskillnaderna mellan Sverige och andra länder. Nyinvesteringar är avgörande för den långsiktiga konkurrensförmågan och för att vända trenden med vikande svensk produktion.

Jordbruksverket delar även utredningens syn att åtgärder bör tas fram för att långsiktigt stärka kompetensutvecklingen när det gäller byggteknik. Jordbruksverket anser dock att uppdraget bör läggas på aktörer som har befintlig kompetens på området. Till exempel Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) och Institutionen för biosystem och teknologi (BT) som arbetar i ett brett spektra med frågor som rör byggandet inom dessa sektorer inklusive frågor om utbildning och forskning inom området eller något av rådgivningsföretagen.

Vi ställer oss positiva till att landsbygdsprogrammet ska kunna användas för att öka kompetensen inom rådgivningen kring större investeringar i byggnader. Vi ser också svårigheter i att uppehålla rådgivarkompetens inom området då antalet byggnationer i vissa områden är. Åtgärder som syftar till att alla som gör en större bygginvestering ska lära sig upphandling och planering av byggnation är dock ingen klok prioritering. En lantbrukare kanske genomför ett eller ett par större projekt under sitt arbetsliv. Det kan vara bättre, billigare och effektivare att köpa in tjänsten. Däremot är det viktigt att informera om

vinsterna med detta eftersom många i ett pressat lönsamhetsläge väljer bort att köpa in tjänsterna.

3.4 och 3.5 Riskhantering och ägarbyte

Vi instämmer med utredningen i att det finns kunskapsluckor när det gäller riskhantering, och olika modeller för ägarbyte. Jordbruksverkets utredningsverksamhet kan kartlägga kunskapsläget på området men det finns aktörer som i dagsläget har mer kompetens på området än Jordbruksverket och således är bättre rustade att ge råd och rekommendationer kring riskhantering och olika modeller för ägarbyte. Vi anser inte att det bör vara ett offentligt uppdrag att ge rekommendationer på dessa områden.

Vi ser vissa risker med att rekommendera hur avtal om vinstdelning och nya varianter av samägande ska se ut eftersom man inte alltid kan förutse hur utfallet ser ut vid en rättslig prövning. Skatteregler och hur de bedöms kan också förändras vilket gör det svårt att ta fram hållbara rekommendationer. Vi vill i detta sammanhang understryka att Jordbruksverket inte får konkurrera med affärdrivande verksamhet. Dagens avtal tecknas i stor utsträckning med hjälp av jurister och affärsrådgivare till full betalning.

Jordbruksverkets utredningsverksamhet kan bidra med översikter om problemen och hur man på bästa sätt stöder lösningar för att öka kunskapen och användningen av olika riskhanteringsverktyg. Vi vill också understryka att det finns många olika sätt att hantera svängningar i likviditet och lönsamhet som kommer av till exempel marknadsfluktuationer, väder och förändringar i stödsystem med mera.

3.6 och 3.7 Jordförvärvslagstiftning och arrendelagstiftning

Jordbruksverket är försiktigt positivt till att göra det lättare för aktiebolag att äga mark men anser att det krävs en grundlig genomgång av konsekvenserna och hur erfarenheter från andra länder ser ut.

Strukturomvandlingen i jordbruket ställer krav på nya företagsformer. De begränsningar som finns för aktiebolag att äga mark kan vara en begränsning för att utveckla företagandet. Det är bra att utredningen föreslår ett helhetsperspektiv på frågan eftersom den är komplex. Det finns risk för markspekulation samtidigt som det förenklar för samägande. Det är svårt att se hur utbud respektive efterfrågan på fastigheter påverkas av en sådan förändring.

Nuvarande arrendelagstiftning har sitt ursprung i en tid med helt annan struktur i jordbruket och med andra partsförhållanden. Det är därför bra att arrendelagstiftningen fått en grundlig genomlysning. Jordbruksverket föreslår att arrendeutredningens förslag med tillägget full avtalsfrihet vad det gäller arrendeavgiften snarast bör genomföras.

4. Regler och villkor

4.3 Djurskydd

Sverige bör driva på för skärpt och lika tillämpning av EU:s lagstiftning.

Jordbruksverket stöder utredningens förslag om att driva på en skärpt EU-lagstiftning på djurskyddsområdet och verka för en likvärdig tillämpning av lagstiftningen på EU-nivå. Detta är viktigt för att stärka den svenska konkurrenskraften och undvika import av dåligt djurskydd. Svenska regler som går utöver EU:s lagstiftning ska även fortsättningsvis vara väl motiverade och utformade med hänsyn till kostnaden för att uppfylla dem.

Jordbruksverket anser därutöver att Sverige inom EU bör driva på för en lagändring, som gör det möjligt att inom ramen för landsbygdsprogrammet ge djurvälståndssättningar för krav som går utöver EU:s minimilagstiftning. En sådan lagändring skulle ge ett incitament för bättre djurvälstånd också i andra EU-länder och skulle göra att svenska regler som går utöver EU:s lagstiftning inte blir hämmande för konkurrenskraften.

Djurskyddslagstiftningen har nyligen utretts

Jordbruksverket är tveksamt till utredningens förslag om en ny översyn av den svenska djurskyddslagstiftningen eftersom en sådan översyn nyligen gjorts i djurskyddslagsutredningen¹ som presenterade betänkandet ”Ny djurskyddslag”. Djurskyddslagsutredningen¹ såg över lagstiftningen i syfte att modernisera den och fokuserade bl.a. på lagstiftningens detaljeringsgrad. Denna utredning har remitterats och bereds för tillfället av Näringsdepartementet.

Vi utvecklar våra föreskrifter utifrån de förändringar som sker i sektorn och i enlighet med vetenskapliga rön och beprövad erfarenhet. Detta gör vi med målsättningen att hitta bästa möjliga samverkan mellan olika hållbarhetsaspekter som till exempel djurskydd, konkurrenskraft och livsmedelssäkerhet.

Jordbruksverket är positivt till utredningens förslag gällande målstyrning och ökad flexibilitet. Vilken detaljeringsgrad som djurskyddsföreskrifterna bör ha anser Jordbruksverket dock inte går att bestämma generellt utan måste övervägas från fall till fall utifrån vilka djurskyddsrisiker, behov och förutsättningar som finns. Samtidigt som en låg detaljeringsgrad i lagstiftningen ger stor flexibilitet, vilket kan vara positivt för utveckling och innovation, så ska lagstiftningen även vara tydlig och rättssäker. Jordbruksverket bedömer därför att noggranna avvägningar måste göras. Möjligheterna för branschen att ta ett större ansvar och att hitta marknadslösningar kan också behöva prövas.

Jordbruksverket är positivt till kontrollprogram och andra lösningar som kan säkerställa djurskyddet på ett annat sätt än lagstiftning. Tanken med kontrollprogram är att de som deltar i ett kontrollprogram uppfyller kraven och den djurskyddsnivå som finns i landet fast på ett annat sätt än det som anges i våra djurskyddsföreskrifter. Det kan också vara så att

---

¹ SOU 2011:75

man får ett undantag från en regel eller t.ex. kan ha en högre beläggnings grad än den föreskrivna, men det ska då kompenseras på något sätt med en annan åtgärd. Kontrollprogram innebär dels kompensatoriska åtgärder som kan vara av olika slag, dels att den djuruppfödningen följs upp kontinuerligt och mer frekvent än vad den offentliga kontrollen gör och har möjlighet att göra. Om problem uppstår kan alltså dessa avhjälpas tidigare. Tillsammans ska dessa faktorer göra att lagstiftningsnivån uppfylls.

Utredningen tror inte att djurvälståndssättningar kan kompensera för de merkostnader som uppstår svenska regler utöver EU:s lagstiftning medför. Vi vill uppmana till en helhetssyn på företagets situation i utformningen av nya stöd så att de som blir mest påverkade av merkostnader kan kompenseras.

Vetenskapligt råd

Jordbruksverket är öppet för förslaget om att inrätta ett vetenskapligt råd vilket föreslogs i djurskyddslagsutredningen². Detta kan ge oss ytterligare stöd i den riskvärdering som behöver göras. Jordbruksverket vill dock påpeka att djurskyddsföreskrifterna redan idag är baserade på vetenskap och beprövad erfarenhet och betona vikten av att det finns tillämpad forskning som kan bidra till att utveckla goda system för djurhållning som tar hänsyn till både djur-, miljö-, arbetarskydd och ekonomi.

Jordbruksverkets erfarenheter från vårt arbete med utredningar, bland annat kring beteslagstiftningens lönsamhetseffekter, visar att det inte alltid går att hitta entydiga svar i befintliga forsknings- och utredningsresultat. Vi vill också understryka att utformningen av ändamålsenliga regler måste ta hänsyn till en mängd olika aspekter utöver vetenskapliga rön exempelvis inom etik och juridik. Ett vetenskapligt råd kommer också att ställas inför utmaningen att applicera utländska studier på svenska förhållanden.

Ökad samordning av kontroller

Jordbruksverket är positivt till att tillsammans med länsstyrelserna fortsätta det pågående arbetet med att öka samordningen av djurskyddskontrollerna för att lika fall ska bedömas på samma sätt. Ett av de mål som Rådet för Djurskyddskontroll har satt upp för djurskyddskontrollarbetet är att det görs på ett likvärdigt sätt av kontrollmyndigheterna. Jordbruksverkets arbete med förenklingar i den så kallade Förenklingsresan visade på vikten att fortsätta arbetet med dessa kalibreringar av kontrollmyndigheterna för att få till stånd en homogen tillämpning av kontrollerna i hela landet. För att kontrollanterna ska kunna leva upp till detta krävas att de har en bra utbildning och kanske ännu viktigare en gedigen erfarenhet, något som kommer att kräva kontinuerliga utbildningsinsatser.

Förprovning

Jordbruksverket delar inte utredningens syn att det finns ett behov av att utreda möjligheterna och konsekvenserna av att ta bort det obligatoriska kravet om förprovning.

---

² SOU 2011:75.

Detta dels på grund av att förprovning nyligen utretts av olika instanser, dels för att det saknas indikationer på att ett bortagande skulle gynna företagets konkurrenskraft.

Jordbruksverket utredde frågan om förprovning i regeringsuppdraget ”Ett djurskydd i förändring” och fann då att ett antal förenklingar av förprovningen och hanteringen av den kunde göras. Dessa förenklingar har genomförts och bl.a. inneburit att Länsstyrelsen måste handlägga dessa ärenden inom åtta veckor. Frågan om förprovning utreddes även av djurskyddslagsutredningen och utredaren konstaterade då att kravet på förprovning var viktigt för att förebygga djurskyddsproblem.

4.4 Växtskyddsmedel

Tillgången på växtskyddsmedel

Jordbruksverket instämmer som tidigare nämnts i Konkurrenskraftutredningens bedömning att tillgången på växtskyddsmedel inte får skilja sig för mycket från andra länder inom EU och att det finns delar av den svenska tillämpningen samt godkännandeprocessen som behöver förändras. Detta med sikte på att öka tillgången av växtskyddsmedel för svenskt jordbruk och inte minst svensk produktion av frukt och grönt. Jordbruksverket bedömer att en ökad tillgång till växtskyddsmedel inte leder till ökad användning av växtskyddsmedel utan att det istället handlar om att uppnå en behovsanpassad bekämpning och möjlighet till att undvika problem med resistens.

Godkännandet av växtskyddsmedel inom EU grundas på EU:s förordning om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden³. Förordningen är relativt ny och började tillämpas under 2011. Vid utformningen av förordningen skapades en zonindelning för Europa med möjlighet till ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel inom respektive zon. Det skulle förenkla godkännandeprocessen eftersom en medlemsstat skulle ansvara för grundarbetet vid godkännandet och det skulle ge möjlighet till tillgång av samma växtskyddsmedel inom zonen. Jordbruksverket anser att svenska avsteg från ömsesidigt godkännande av växtskyddsmedel måste vara välgrundade och endast ske i undantagsfall.

Alternativa metoder till kemiska växtskyddsmedel finns i begränsad omfattning redan i nuläget, men är ofta mer kostsamma. Konsumentens vilja att betala för produkter är därför en viktig faktor för att nå framgång med alternativen. För många växtskyddsproblem finns det inga alternativ alls att tillgå under överskådlig framtid och därför kommer odlingen att vara fortsatt beroende av kemiska växtskyddsmedel. Bristen på växtskyddsmedel och andra åtgärder för att hantera olika växtskyddsproblem får konsekvenser för konkurrenskraften som behöver föras upp på agendan. Det gäller både tillgången till svenska livsmedelsprodukter och påverkan på miljön i andra länder.

Enligt växtskyddsförordningen³ skulle kommissionen till den 14 december 2014 ha presenterat en rapport för Europaparlamentet och rådet om hur det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden fungerar, uppdelningen av gemenskapen i tre zoner, tillämpningen

---

³Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden och om upphävande av rådets direktiv 79/117/EEG och 97/414/EEG.

av kriterier för godkännande av verksamma ämnen, skyddsämnen och synergister och effekterna av detta på jordbrukets diversifiering och konkurrenskraft samt på människors hälsa och på miljön. Konkurrenskraftsutredningen föreslår att regeringen bör framställa till kommissionen att utföra en sådan analys. Kommission har nu påbörjat denna process med en workshop som anordnas under juni 2015.

Sverige bör i arbetet inom EU peka på de begränsningar som följer av att norra zonen utgör en liten andel när det gäller ansökningar om godkännande för att placera växtskyddsmedel på marknaden, runt tio procent av arealen för arealmässigt stora grödor och betydligt mindre när det gäller odling av frukt och grönt. Sverige bör också i detta sammanhang lyfta problemet med godkännande av fysikaliska medel med låg risk som har uppstått i samband med övergången till en ny förordning och som utredningen också beskriver.

Alternativa medel

Genom att satsa på forskning och tillämpade försök kan man på sikt få fram bra alternativa medel och metoder för att klara flera av de betydande skadegörarna. För att öka möjligheterna måste en sådan satsning även se på möjligheterna att kombinera olika metoder såsom kemiska växtskyddsmedel, biologiska växtskyddsmedel, fysikaliska växtskyddsmedel, bra sortresistens och mekanisk bearbetning. Utvecklingen av alternativ tar tid och Jordbruksverket stödjer utredningens förslag om satsningar på forskning, utveckling och innovation för ett integrerat växtskydd. En sådan satsning behöver dock ske på ett samlat sätt med ett utökat samarbete mellan näring, myndigheter och med både nationell och internationell forskning som grund.

När det gäller att begränsa angreppen av växtskadegörare har även förebyggande åtgärder vid import och uppförkning av plantmaterial stor betydelse. Sverige har ett gott läge när det gäller kontroll av och förekomst av växtskadegörare. Arbetet med att begränsa förekomsten av växtskadegörare via importkontroll och dylikt måste hela tiden fungera effektivt tillsammans med möjligheten att bekämpa växtskadegörare i odlingen för att inte konkurrenskraften ska påverkas negativt.

Sverige har ett gott sundhetsläge, och har varit relativt förskonat från introduktion av nya allvarliga växtskadegörare. Det är dock ingen självklarhet att denna tillgång består. Ökad global handel och resande, fler och snabbare transporter, i kombination med förändringen mot ett varmare klimat, bidrar till ökad risk för introduktion av nya skadliga organismer. Det kan få omfattande ekonomiska, miljömässiga och sociala konsekvenser genom skador på växter och växtmiljöer och därmed påverka jord- och skogsbrukets konkurrenskraft, livsmedelsförsörjning samt grönområden (offentliga såväl som privata) och landskapsbild. Möjligheten finns också att vi får in nya organismer som kan etablera sig här utan att vålla synliga skador, men som sedan kan orsaka problem i andra länder om de sprids genom svensk export. Om så sker kan det försvåra svensk export av vissa växtprodukter. För att motverka detta krävs förebyggande arbete som importkontroller, inventeringar efter skadegörare samt kontroller och biosäkerhetsprogram i produktionen. Detta förebyggande arbete måste hela tiden fungera effektivt tillsammans med möjligheten att bekämpa växtskadegörare i odlingen för att inte konkurrenskraften ska påverkas negativt.

4.5 Tillståndsprövning av jordbruksverksamhet

Jordbruksverket ser att en utredning om en ny vägledning för handläggning av tillstånd och anmälan av verksamheter med animalieproduktion skulle vara befogad. Ett tillstånd kan innehålla villkor för alla de områden som miljöbalken omfattar vilket innebär att Kemikalieinspektionens, Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens vägledningsområden berörs. En sådan utredning bör ta ett helhetsgrepp över alla områden som tillståndet kan omfatta och därmed bör flera myndigheter ingå i arbetet än de nämnda.

Under avsnitt 4.5 föreslår utredningen att regeringen bör överväga att ta bort samrådsförfarandet för anmälningspliktig verksamhet. Enligt 6 kap. 4 § miljöbalken krävs inte samråd för anmälningspliktig verksamhet. Det är dock möjligt för kommunen som tar emot anmälan om miljöfarlig verksamhet från ett anmälningspliktigt företag att kräva en ansökan om tillstånd ifall förändringen i företaget kan leda till betydande miljöpåverkan. I detta fall uppstår också krav på samråd och miljökonsekvensbeskrivning. Jordbruksverket har svårt att se att just samrådsförfarandet i de fallen är onödig och skapar extra administrativt besvär, när alla andra delar som följer tillståndsprövning måste genomföras. Jordbruksverket har inte kunskap om detta förekommer då och då eller om det är ett mer sällsynt tillvägagångssätt.

Övrigt - vattendirektivet

Något som utredningen inte har tagit upp och som lyfts under förarbetet till livsmedelsstrategin är genomförandet av vattendirektivet. De åtgärder som föreslås för att uppnå kraven i vattendirektivet kommer att innebära en stor negativ påverkan på många jordbruksföretag och deras konkurrenskraft. Detta är en av de större regelfrågorna i närtid.

Jordbruksverket anser att man måste väga in även företagens förmåga att överleva och att långsiktigt konkurrera på en internationell spelplan i tillämpningen av vattendirektivet i betydligt större utsträckning än i de nuvarande förslagen. Vi vill i detta sammanhang hänvisa till våra remissvar avseende förslag till Förvaltningsplan, förslag till Miljö kvalitetsnormer och förslag till Åtgärdsprogram med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning för perioden 2015-2021 i de fem olika vattendistrikten (Dnr 3.7.17-4920/15, 3.7.17-11353/14, 3.7.17-11254/14, 3.7.17-11915/14).

5 Marknadsförutsättningar

5.2 och 5.4 Livsmedelsindustrins konkurrenskraft och Marknadsmakt inom livsmedelskedjan

Utredningen pekar på att köparmakt i förädlings- och handelsleden kan ha en negativ inverkan på utvecklingen inom primärproduktionen. Utredningen föreslår därför att Konkurrensverket ges i uppdrag att löpande analysera hur marknadskoncentrationen i livsmedelskedjan utvecklas.

Jordbruksverket menar att detta arbete bör breddas till att analysera hur konkurrensen i livsmedelskedjans olika led utvecklas, i stället för att enbart analysera marknadskoncentrationen. Marknadskoncentrationen är bara en av flera faktorer som påverkar hur väl konkurrensen på marknaden fungerar. Det finns en rad andra faktorer som också inverkar, exempelvis hur lätt det är för nya aktörer att komma in på marknaden, graden av produktdifferentiering på marknaden och hur transparent prissättningen är. Vi ser i flera sektorer att primärproduktionen, för avsättningen av sina produkter, är beroende av en internationellt konkurrenskraftig förädlingsindustri då en allt större del av råvaran konsumeras i form av förädlade produkter.

Vi vill också påpeka att konkurrenssituationen i de led som producerar och levererar insatsvaror och tjänster till jordbruket är lika viktiga att analysera som de led i livsmedelskedjan som ligger närmare konsumenten.

Erfarenheterna från det arbete som görs inom svensk grisproduktion visar att samarbete mellan alla parter ger resultat. När parterna kan enas om hur gemensamma mål och ansvar för att uppnå målet ska fördelas mellan de olika aktörerna är möjligheterna till måluppfyllelse betydligt bättre än om var och en arbetar på sitt håll. Hur framgångsrika sådana samarbeten längs hela livsmedelskedjan blir avgörs av hur villiga aktörerna är att samarbeta, något som kan skilja sig mellan sektorer.

5.3 Export av livsmedel och jordbruksvaror

Jordbruksverket delar utredningens bedömning att en ökad export av jordbruksvaror och livsmedel kan bidra till ökad lönsamhet inom sektorn och att det finns stor potential för export av svenska produkter. Vi ser ett behov av att samordna oss med andra myndigheter på området men också med näringen. Tillsammans håller Livsmedelsverket, Tillväxtverket och Jordbruksverket på att ta fram ett underlag som ett inspel till regeringens arbete med livsmedelsstrategin. Målsättningen med detta är att få en ökad export av jordbruksvaror och livsmedel men också en ökad matturism i Sverige.

Jordbruksverket vill peka på att termen ”livsmedel” bör ändras till ”jordbruksvaror och livsmedel”, som även täcker in produkter som t.ex. foder, levande djur, sperma, embryon mm.

Jordbruksverket välkomnar utredningens förslag att Jordbruksverket och Livsmedelsverket får mer resurser till att öppna upp för export av jordbruksvaror och livsmedel till tredje land.

En av de viktigaste och potentiellt mest handelshindrande frågorna är djurhälsa; denna fråga upptar en stor del av de problem som måste lösas innan ett landsgodkännande kan bli möjligt. I samband med utbrott av smittsamma djursjukdomar i Sverige, inklusive sådana som kan spridas till människa (zoonoser), måste Jordbruksverket genom fortlöpande information till tredje länder verka för att förhindra eller att lyfta restriktioner mot Sverige som skulle innebära exportstopp av livsmedelsprodukter. Jordbruksverket deltar också i EU-arbetet (rådsarbetsgrupper och kommissionsarbetsgrupper) som behandlar veterinära frågor i anslutning till export, samt vid förhandlingar med tredje länder om de veterinära delarna av handelsavtalen.

När det gäller växter och växtprodukter, finns också möjligheter till ökad export från Sverige. Vi märker en ökad efterfrågan på medverkan från Jordbruksverket när det gäller framtagning av det kunskapsunderlag som kan bli aktuellt inför att förverkliga export

Jordbruksverket vill också understryka att Norge är den i särklass viktigaste marknaden för svensk jordbruks- och livsmedellexport och enligt företagen⁴ finns det potential att öka den ytterligare. Exporten av jordbruksvaror och livsmedel till Norge är dock behäftade med en hel del hinder, t.ex. tullar och kvoter. Detta regleras i särskilda handelsavtal mellan EU och Norge. Det är viktigt att Sverige fortsätter att driva frågan om förenklingar i avtalen och aktivt arbetar för att de avtalade åtagandena, om successiv ökning av marknadstillträdet till den norska marknaden, efterlevs.

Jordbruksverket är positivt till att insatserna för att främja export utvärderas för att öka effektiviteten i åtgärderna samt att branschorganisationerna har en viktig roll i detta arbete.

Tjänsten som lantbruksråd i Kina är tillsatt. Det är mycket positivt att Sverige kan öka sin närvaro på potentiellt viktiga marknader. Det kan komma att behövas fler sådana tjänster (lantbruksråd) i de länder Sverige vill exportera till. Tjänsterna kan också behöva kompletteras med lokalanställda.

5.5 Medvetna konsumenter

Jordbruksverket instämmer i att det i Jordbruksverkets uppdrag bör ingå att kommunicera de olika kvaliteter som finns i svenska livsmedel, såväl djurskydd som livsmedelssäkerhet. I arbetet med handlingsplan mjölk och handlingsplan gris har Jordbruksverket åtagit sig att lyfta fram information om svensk djurhållning och svenska mervärden. Till viss del är detta arbete redan påbörjat. Vi vill påpeka att det är ett omfattande arbete om alla områden och målgrupper ska täckas in.

---

⁴ Jordbruksverkets rapport 2014:4 – Nya marknader på livsmedelsområdet

6. Kunskap och innovation

Konkurrenskraftsutredningen anser att ”någon form av strategisk samverkan skulle kunna vara mycket intressant för jordbruks- och trädgårdsektorn” (s. 136). Detta är något som Jordbruksverket i högsta grad håller med om.

Kraftsamla i ett strategiskt institut

Utredningen bedömde att institutssektorn behöver bli starkare inom jordbruks- och trädgårdsnäringen. Stärkt samverkan mellan befintliga aktörer bedöms vara nödvändig. Jordbruksverket instämmer i utredningens bedömning och ser positivt på det arbete som påbörjats kring att utforma ett strategiskt institut.

Sedan betänkandet lades fram har verket deltagit i diskussioner om hur denna fråga skulle kunna föras vidare. Idén är att bilda ett institut som styr fördelning av medel och överblickar insatsområden samt tillser en god samverkan mellan aktörerna. Kompetensen ska finnas kvar i de organisationer som väljer att delta i det strategiska institutet. Av avgörande betydelse blir att det går att hitta mer medel för behovsdriven forskning. En av utmaningarna är att få en ledare som är tillräckligt fristående från de organisationer som har kompetensen. I annat fall finns en risk för att ledaren inte får den breda legitimitet som är nödvändig.

Vi är mycket positiva till att arbetet med att finna bra lösningar för ett strategiskt institut fortsätter. Detta gäller både frågan om finansiering och hur ett strategiskt institut bör organiseras. SLU, andra universitet och högskolor samt näringen är strategiska aktörer i detta arbete. Jordbruksverket medverkar också gärna. Siktet bör vara inställt på att det ska finnas ett färdigt förslag före årsskiftet 2015/16.

Hämta kunskap utanför landets gränser

Jordbruksverket anser dock att utredningens syn på kunskapsförsörjning och innovation behöver breddas. Utredningen har ett alltför starkt nationellt fokus. Om kunskap och idéer enbart ska tas fram på ett nationellt plan kommer det att bli onödigt dyrt. Samtidigt riskerar svenskt lantbruk halka efter konkurrentländer som inhämtar kunskap på global basis. Utredningens starka nationella fokus bör därför breddas till ett europeiskt perspektiv eller åtminstone mot grannländer med liknade förutsättningar (t.ex. Danmark, Finland, Storbritannien och Tyskland). Genom ett ömsesidigt kunskaps- och idéutbyte med andra länder kan svenskt lantbruk försörjas med kunskap och nya influenser på ett effektivare sätt än med ett i huvudsak nationellt fokus.

Spridning även av befintlig kunskap

Ökad spridning och tillämpning av befintlig kunskap kan ha väl så stor potential att öka produktiviteten som framtagande av ny kunskap. Dessutom på kortare tid. En bakgrund till denna synpunkt är det finns stora skillnader i tekniskt och ekonomiskt effektivitet i företagen, såväl inom landet som i jämförelse med andra länder. Om den kunskap som finns tillgänglig och som utnyttjas i de effektivaste företagen får en ökad tillämpning kan hela sektorns konkurrenskraft stärkas.

Offentlig finansiering

Jordbruksverket är positivt till att använda medel i landsbygdsprogrammet för att stärka kunskaps- och innovationssystemet i jordbruks- och trädgårdsnäringen. En avvägning krävs dock mot behoven inom andra områden som exempelvis miljöåtgärder.

Ur samhällsekonomisk synvinkel finns det tydliga motiv till offentlig finansiering i kunskaps- och innovationssystemet, även när det gäller sådant som är till direkt nytta i företagen. Bakgrunden är att den enskilde lantbrukaren i många fall kan förväntas underinvestera i forskning och utveckling, sett ur samhällets synvinkel. Orsaken är att den enskilde lantbrukaren kanske bara beaktar nyttan i det egna företaget, trots att framtagandet av exempelvis en ny metod kan vara till nytta också i ett stort antal andra lantbruksföretag.

Mer behovsdriven forskning

Vi kan även se att det finns motiv för att SLU ska satsa mer på behovsdriven forskning, såsom utredningen föreslår.

Inte bara när det gäller forskning och utveckling utan även för tillgängliggörande och spridning av ny och befintlig kunskap finns samhällsekonomiska motiv för offentlig finansiering. Också i detta fall kan företagen komma att underinvestera i dessa aktiviteter genom att nyttan tillkommer fler än den som t.ex. gör en forskningsöversikt, tar fram ett utbildningsmaterial eller tar fram ett kunskapsunderlag för rådgivning. Dessutom finns stordriftsfördelar i att sammanställa och sprida kunskap.

Produktionen inom jordbruks- och trädgårdsnäringen är liten i Sverige i förhållande till många andra EU-länder. Den tillämpade forskning och utveckling som bedrivs inom landet kommer alltid att vara av mindre omfattning än i många andra länder som vi konkurrerar med. Tillämpad forskning är emellertid avgörande för att jordbruket och trädgårdsnäringen ska kunna klara krav från många håll på produktionen. Sådana krav kan vara att produktiviteten måste öka, innovationer krävs för att branschen ska kunna konkurrera med högkvalitativa livsmedel, jordbruksmarkens bördighet ska bibehållas, produktionen ska vara miljömässigt hållbar, ett gott djurskydds- och hälsoläge ska bibehållas samt att klimatförändringarna kräver förändrade produktionsmetoder.

Samarbetet mellan forskningsbeviljande organ och näringen behöver utökas för att Sverige som land ska kunna samlas runt prioriterade områden där utveckling krävs och för att de begränsade resurser som finns att tillgå ska användas på bästa sätt. Jordbruksverket ser därför samma behov som utredningen i tar upp att det behövs en ”effektiv samverkan mellan alla aktörer i kedjan, att ansvar tas för att hålla ihop både forskning och implementering”. Utredningen skriver att det krävs ett starkt privat engagemang för att en strategisk samverkan ska få effekt.

6.4 Kompetensförsörjning

Jordbruksverket anser att en avgörande faktor för att säkra näringens framtida konkurrenskraft och kompetensförsörjning är att se till att vi har attraktiva grundutbildningar

och att det lönar sig att studera lantbruk. Det måste också löna sig att studera längre vilket kräver att arbetsgivare värdera den djupare kompetens som bör komma av längre studier.

Till viss del är detta kopplat till näringsens lönsamhetsproblematik och den försämrade betalningsförmåga för olika tjänster som den innebär.

Jordbruksverket ser inom flera av sina egna områden att det är svårt att hitta personer med både akademisk utbildning och praktisk erfarenhet. Kombinationen är extra viktig till exempel för djurskyddskontrollanter och handläggare som ska vara med i processerna kring att utforma nya stöd eller regler, men också utanför Jordbruksverkets områden för rådgivare, bankanställda och inom livsmedelsindustrin.

Jordbruksverket instämmer i att kompetensen och förmågan till kommunikation inom rådgivarkåren har mycket stor betydelse för jordbrukets- och trädgårdsnärings utveckling. I utredningen lyfts primärproduktionens fram men vi vill också trycka på att god kompetens hos produktionsrådgivarna behövs även när gäller miljöhänsyn och grön tillväxt.

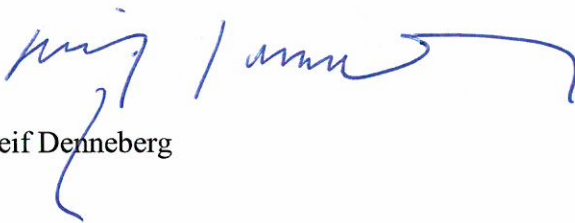
Kompetens i det regionala perspektivet

Vi stödjer förslaget om att ta fram förslag till hur kompetensförsörjningen via högre utbildning kan stärkas. Det verkar finnas ett informationsglapp mellan hur arbetsmarknaden ser ut framöver för t.ex. produktionsrådgivare och de signaler som når presumtiva studenter som kan söka utbildningar på SLU. Det finns redan idag brist på erfarna växtodlings- och trädgårdsrådgivare och inte minst i skogslänen som en följd av att det inte går att rekrytera personal till rådgivningsföretagen. En mjölkproducent i ett skogslän behöver också kunna få tillgång till kompetent växtodlingsrådgivning.

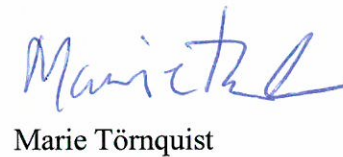
Utredningen lämnar flera bra förslag för gymnasiala utbildningar. Ett problem som berörs är ojämn fördelning av vissa gymnasiala utbildningar på naturbruksgymnasier. I norra delen av Sverige är det svårt för den gymnasielev som vill utbilda sig inom trädgårdsnärings att hitta en utbildning på rimligt avstånd. Det bör finnas incitament för naturbruksgymnasier att hitta samarbetsformer och former för distansundervisning så att olika gymnasiala utbildningar inom jordbruk och trädgårdsnäring kan erbjudas i alla landsdelar.

I detta ärende har generaldirektören Leif Denneberg beslutat. Marie Törnquist har varit föredragande.

I den slutliga handläggningen har också tf. chefsjuristen Anders Swanberg, Thomas Svensson, Ingrid Eilertz, Niclas Purfürst, Gabriella Cahlin, Olof Johansson, Else-Marie Mejersjö, Helena Elofsson, Jonas Fjertorp och Sone Ekman deltagit.

Leif Denneberg

Marie Törnquist

7 Sammanställning av utredningens förslag och Jordbruksverkets synpunkter på dessa.

Utredningens förslår ...		Jordbruksverkets synpunkter
2 Strategi för värdeskapande och tillväxt		
s. 44f	Att ett övergripande nationellt mål beslutas om en hållbar, attraktiv och innovativ jordbruks och trädgårdsnäring. Målet konkretiseras med etappmål (s.44f) som kontinuerligt följs upp och utvärderas. Att ett uppdrag ges till Jordbruksverket om att ta fram nyckeltal utifrån dessa etappmål. Att ett uppdrag ges till Jordbruksverket om att löpande följa och redovisa nyckeltalen. Denna uppföljning bör ske vartannat år.	Det är välkommet med ett sådant övergripande nationellt mål. Jordbruksverket poängterar också vikten av att endast använda nyckeltal när det finns lämpliga mått, för att undvika felaktig styrning mot sådant som är möjligt att mäta istället för de mål som är angelägna att uppnå.
s. 47	Att regeringen bildar ett nationellt råd för att genomföra den strategin för tillväxt och värdeskapande. [...] Regeringen bör även uppdraga åt berörda myndigheter att samverka och medverka till förbättrad konkurrenskraft inom sektorn. Detta bör skrivas in i respektive myndighets instruktion eller regleringsbrev.	Jordbruksverket tycker att det är lämpligt att ett nationellt råd ansvarar för genomförandet av strategin. Vi ser det som en del av vårt uppdrag redan idag att samverka med andra myndigheter och har inget emot att detta uppdrag förtydligas ytterligare.
3 Företagande		
s. 59	Att Jordbruksverket, tillsammans med berörda intressenter, får i uppdrag att sammanställa kunskap och identifiera kunskapsluckor om byggnation och byggnadsinventarier inom jordbruks- och trädgårdssektorn. Jordbruksverket ska vidare föreslå åtgärder för att långsiktigt stärka kompetensutvecklingen när det gäller byggteknik.	Vi ser också behovet av ytterligare kunskap på området Vi tror att det kan finnas andra aktörer som har mer erfarenhet och kompetens inom byggprojektering.
s. 59	Att medel för kompetensutveckling inom landsbygdsprogrammet allokeras till insatser för att stärka företagares processkunskap gällande	Insatsen är möjlig att genomföra inom landsbygdsprogrammet. Det bör dock vägas in att det inte alltid är effektivt att enskilda företagare är proffs på upphandling och processer eftersom det ofta är kunskap som behövs vi enstaka tillfällen.

	upphandlingar vid omfattande investeringar.	
s. 59	Att forskningsmedel och innovationsinsatser fördelas till att utveckla kostnadseffektivt byggande inom jordbruks- och trädgårdssektorn.	Det är möjligt att inom landsbygdsprogrammets EIP-åtgärder stödja utveckling av innovationer för kostnadseffektivt byggande.
s. 61	Att insatser görs för att öka kunskapen om riskhantering på marknadens villkor och hur exponeringen för risk kan minskas vid företagsexpansion. Detta bör göras genom utbildningsinsatser t.ex. inom ramen för landsbygdsprogrammet.	Insatsen är möjlig att genomföra inom landsbygdsprogrammet.
s. 64	Att jordförvärvslagen förändras så att aktiebolag lättare kan förvärva jordbruksmark. Lagen omfattar både jordbruks- och skogsmark.	Jordbruksverket anser att det är välmotiverat att se över reglerna i jordförvärvslagen. Vi är försiktigt positiva till att ge juridiska personer utökade möjligheter att förvärva jord och skog. Vi ser både risker och möjligheter med förslaget som nogga bör utredas innan en sådan förändring. Jordbruksverket konstaterar att det kan finnas svårigheter med att skilja på jordbruks- och skogsmark vid prövning enligt Jordförvärvslagen. Insatsen kan genomföras som pilotprojekt inom åtgärden Samarbete i landsbygdsprogrammet.
s. 64	Att Jordbruksverket, i samarbete med marknadens aktörer, får i uppdrag att redogöra för modeller för olika former av ägarbyten samt för vinstdelning mellan fastighetsägare och driftsansvariga. (Avtal som möjliggör delad risk och delad vinst (s.k. share farming) kan möjliggöra nytt kapital och nytt företagande i sektorn. Av konkurrenskraftsskäl föreslår utredningen att Jordbruksverket i samarbete med marknadens aktörer tar fram rekommendationer som kan användas av den som önskar tillämpa denna typ av driftsform.)	Jordbruksverket instämmer i behovet av att öka kunskaperna om olika möjligheter vid ägarbyten och samägande. Jordbruksverket ser det dock inte som en offentlig uppgift att ta fram rekommendationer för olika typer avtal mellan företag.
s. 66	Att regeringen beaktar Arrendeutredningens förslag (SOU 2014:32) om förändrat besittningsskydd vid sidoarrenden. Konkurrenskraftsutredningen föreslår, till skillnad från Arrendeutredningen, att full avtalsfrihet ska råda vid fastställande av arrendeavgiften.	Vi anser att arrendeutredningens förslag med tillägget full avtalsfrihet vad det gäller arrendeavgiften bör snarast genomföras.

4 Regler och villkor		
s. 70	Att arbetsgivarutbildning och ledarutbildning erbjuds företagare inom jordbruks- och trädgårdsnäringen. Utredningen föreslår att utbildningen finansieras via landsbygdsprogrammet och genom deltagaravgifter.	Insatsen är möjlig att genomföra inom landsbygdsprogrammet.
s. 75	Att ökad målstyrning, minskad detaljeringsgrad och ökad flexibilitet bör präglade djurskyddslagsstiftningen. Med lagstiftning avses både lag, förordning och föreskrifter. Utredningen föreslår en översyn av den svenska djurskyddslagsstiftningen med utgångspunkt i en balans mellan ett gott djurskydd och stärkt konkurrenskraft. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt regler kring byggnationer och beteskraiv som kan öka kostnaderna för djurhållare.	Jordbruksverket är positivt till utredningens förslag gällande målstyrning och ökad flexibilitet. Vilken detaljeringsgrad som djurskyddsföreskrifterna bör ha anser Jordbruksverket dock inte går att bestämma generellt utan måste övervägas från fall till fall utifrån vilka djurskyddsrisiker, behov och förutsättningar som finns.
s. 75	Att Jordbruksverket och länsstyrelserna fortsätter arbetet med att öka samordningen av djurskyddskontrollerna för att lika fall ska bedömas på samma sätt. Rättssäkerheten i kontrollerna kan därmed öka. En ökad målstyrning kräver att djurskyddskontrollerna fokuserar på helheten i djurmiljön.	Jordbruksverket är positivt till att tillsammans med länsstyrelserna fortsätta det pågående arbetet med att öka samordningen av djurskyddskontrollerna för att lika fall ska bedömas på samma sätt.
s. 13,75	Att ett uppdrag ges till Jordbruksverket om att utreda möjligheterna och konsekvenserna av att ta bort det obligatoriska kravet om förprovning vid ny-, om- eller tillbyggnad av djurstallar samt inredning för djur.	Jordbruksverket delar inte utredningens syn att det finns ett behov av att utreda möjligheterna och konsekvenserna av att ta bort det obligatoriska kravet om förprovning. Detta dels på grund av att förprovning nyligen utretts av olika instanser, dels för att det saknas indikationer på att ett bortagande skulle gynna företagens konkurrenskraft.
s. 80-81, 75	Att en översyn av djurskyddslagsstiftningen (inkl. föreskrifter m.m.) görs så snart som möjligt i syfte att förena ett gott djurskydd med stärkt konkurrenskraft.	Jordbruksverket är tveksamt till utredningens förslag om en ny översyn av den svenska djurskyddslagsstiftningen eftersom en sådan översyn nyligen gjorts i djurskyddslagsutredningen som presenterade betänkandet "Ny djurskyddslag" (SOU 2011:75).
		Vi anser att det ligger i vårt uppdrag att löpande utveckla befintliga regler så att de följer sektorns

		<p>utveckling. Föreskrifterna ska utvärderas för att se till att de aktuella, men också för att se till att de uppfyller sitt syfte och om det finns bättre sätt att göra detta. Vår målsättning är att se till att det finns bästa möjliga samverkan mellan olika hållbarhetsmål som djurvälstånd, konkurrenskraft och livsmedelssäkerhet för största möjliga samhällsnytta.</p> <p>Vi ser också ett behov av att utforska nya vägar för att säkerställa djurskyddet än enbart genom lagstiftning. Vi är öppna för innovativa och evidensbaserade lösningar och tror att stöd och rådgivning kommer att utgöra en viktig del i dessa.</p> <p>Jordbruksverket anser att Sverige inom EU bör driva på för en lagändring, som gör det möjligt att inom ramen för landsbygdsprogrammet ge djurvälståndersättningar för krav som går utöver EU:s minimilagstiftning.</p>
s. 75	<p>Att inrätta ett vetenskapligt råd som ska pröva nya svenska regler som går utöver EU:s lagstiftning.</p>	<p>Jordbruksverket är öppet för förslaget om att inrätta ett vetenskapligt råd vilket föreslogs i Djurskyddslagsutredningen (SOU 2011:75). Detta kan ge oss ytterligare stöd i den riskvärdering som behöver göras.</p> <p>Vi vill också understryka att utformningen av ändamålsenliga regler måste ta hänsyn till en mängd olika aspekter utöver vetenskapliga rön exempelvis inom etik och juridik. Ett vetenskapligt råd kommer också att ställas inför utmaningar bland annat i att det inte alltid går att hitta entydiga svar i befintliga forsknings- och utredningsresultat och i att applicera utländska studier på svenska förhållanden</p>
s. 86	<p>Att Kemikalieinspektionen få i uppdrag att redovisa hur handläggningen av godkännanden av växtskyddsmedlen kan förnklas.</p> <p>Att Sverige ska använda de möjligheter till förenklingar ömsesidigt erkännande innebär.</p>	<p>Jordbruksverket gör, som utredningen, bedömningen att det finns delar i hur EU-reglerna tillämpas och i processen för godkännande i Sverige som behöver förändras. Detta för att tillgången av kemiska växtskyddsmedel i Sverige inte ska ha negativ inverkan på konkurrenskraften.</p>
s. 86	<p>Att regeringen uppmäna EU-kommissionen att granska hur systemet med ömsesidigt erkännande fungerar....</p>	<p>Kommissionen har påbörjat en sådan analys.</p> <p>Sverige bör i arbetet inom EU peka på de begränsningar som följer av att norra zonen utgör en liten andel när det gäller ansökningar om godkännande för att placera växtskyddsmedel på marknaden, runt 10 % av arealen för arealmässigt stora grödor och betydligt mindre när det gäller odling av frukt och grönt. Sverige bör också i detta sammanhang lyfta problemet med godkännande av fysikaliska medel med låg risk som har uppstått i samband med övergången till</p>

		en ny förordning och som utredningen också beskriver.
	Att insatser [...] – för att säkra växtskyddsmedel för grödor som odlas i mindre omfattning [...] fortsätter.	Jordbruksverket instämmer.
	Att satsningar [...] på FoU och innovation för ett effektivt och hållbart växtskydd utökas.	Jordbruksverket stödjer utredningens förslag att satsningar på forskning, utveckling och innovation för ett integrerat växtskydd. En sådan satsning behöver dock ske på ett samlat sätt med ett utökat samarbete mellan näring, myndigheter och både nationell och internationell forskning som grund.
s. 95	Att fortsatt prioritet ges åt arbetet med det uppdrag Jordbruksverket har att utarbeta en strategi för att förbereda jordbruks- och trädgårdsnäringen på att växtskyddsmedel kommer att försvinna och att det finansieras av landsbygdsprogrammet.	Växtskyddscentralerna arbetar med dessa frågor och har fortsatt finansiering från landsbygdsprogrammet.
s. 95	Att ett uppdrag ges till Jordbruksverket om att tillsammans med Havs- och vattennmyndigheten ta fram en ny vägledning för handläggning av tillstånd och anmälan av verksamheter med animalieproduktion. (gäller miljötillstånd enligt miljöbalken)	Jordbruksverket ser att en utredning om en ny vägledning för handläggning av tillstånd och anmälan av verksamheter med animalieproduktion skulle vara befogad. En sådan utredning bör ta ett helhetsgrepp över alla områden som tillståndet kan omfatta och därmed bör flera myndigheter ingå i arbetet än de nämnda.
s. 95	Att ett uppdrag ges till Jordbruksverket om att, tillsammans med Havs- och vattennmyndigheten, utreder om det är möjligt att ta bort kravet på samråd i samband med tillståndsansökan för miljöfarlig verksamhet.	Enligt 6 kap. 4 § miljöbalken krävs inte samråd för anmälningspliktig verksamhet. Jordbruksverket tycker dock att krav på samråd ska finnas i de fall då ett anmälningspliktigt företag av särskilda skäl- får krav på att söka tillstånd.
5 Marknadsförutsättningar		
s. 108	Att Livsmedelsverket och Jordbruksverket, genom en omfördelning inom befintliga resurser, får ökade medel för att arbeta med landsgodkännanden och för att göra det möjligt för företag att bli godkända för export.	Jordbruksverket samtycker till utredningens förslag att myndigheterna får mer resurser till export av livsmedel till tredje land.
s. 108	Att informations- och	Insatsen är möjlig att genomföra inom landsbygdsprogrammet.

	kompetensutvecklingsinsatser, riktade till små och medelstora företag som är intresserade av export, genomförs med delfinansiering från landsbygdsprogrammet.	
s. 113	Att Jordbruksverket, med berörda myndigheter, avdelar resurser för kontinuerlig uppdatering av den handelsguide (för export) som finns på Jordbruksverkets webbplats som hjälper företag att snabbt och enkelt få en överblick över de regler som gäller för en viss vara och att denna informationsinsats permanentas (s.113).	Jordbruksverkets handelsguide omfattar inte de krav som ställs av andra länder. Business Sweden däremot har genom programmet Food From Sweden finansierat uppbyggnad av en webbaserad s.k. livsmedelsguide, där företagen får information om märkningar och krav i andra tredje länder.
s. 117	Att landsbygdsprogrammets insatser används för att stödja projekt som syftar till ytterligare insatser för att utveckla nya försäljningskanaler.	Det är möjligt att inom landsbygdsprogrammet (t.ex. inom samarbetsåtgärden) stödja projekt som syftar till ytterligare utveckling av nya försäljningskanaler.
s. 122	Att ett uppdrag ges till Livsmedelsverket och Jordbruksverket om att sammanställa och tillgängliggöra fakta om säkra livsmedel och svensk livsmedelsproduktion (s.118) med fokus på både djurhållning och trädgårdsproduktion.	I arbetet med handlingsplan mjölk och handlingsplan gris har Jordbruksverket åtagit sig att lyfta fram information om svensk djurhållning och svenska mervärden. Till viss del är detta arbete redan påbörjat. Jordbruksverket anser att mer information behövs om olika kvaliteter hos svenska livsmedel. Vi ser också att det är ett omfattande arbete att täcka in alla områden och målgrupper.
6 Kunskap och innovation		
s. 138	Att OECD anlitas för att göra en analys av det svenska kunskaps- och innovationssystemet inom jordbruk och trädgård.	Jordbruksverket noterar att liknande studier inom OECDs arbetsgrupp för jordbruk har varit mycket intressanta och att de länder som varit föremål för studier funnit dessa mycket givande. Vi ser gärna att OECD genomför en studie men tycker också att det är angeläget att ett eventuellt arbete med en översyn av den svenska sektorn på jordbruks- och livsmedelsområdet inte blir fördröjt av en sådan studie.
s. 144, 153f, 167	Att viktiga kunskapsområden för att stärka konkurrenskraften prioriteras inom ramen för kompetensutveckling och rådgivning inom landsbygdsprogrammet. o Arbetsgivarkompetens med fokus på både juridisk kompetens och ledarskapsförmåga för trädgårds- och jordbruksföretag. o Entreprenörskap, affärsmannaskap och produktionsoptimering.	Insatserna är möjliga att genomföra inom landsbygdsprogrammet. Omfattning på 25 miljoner kronor per år bedöms dock inte ge tillräckliga effekter, om inte utredningen menar 25 miljoner kronor per år och kunskapsområde, d.v.s. totalt 150 miljoner kronor per år. Vi ser risk i att alltför många små satsningar inom landsbygdsprogrammet blir tandlösa. Programändringar bör bidra till förenklingar och inte öka komplexiteten. Vi vill också påminna om att det måste finnas utförare och slutkunder av kompetensutvecklingsprojekten för att de ska

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Riskhantering genom interaktiv utbildning och affärsmodeller. ○ Marknadsförståelse, inklusive nya försäljningskanaler. ○ Information- och kompetensutvecklingsinsatser till företag utan tidigare erfarenhet av export samt enskild företagsrådgivning. ○ Upphandlings- och planeringskunskap vid byggnation samt vid omfattande investeringar i annan kapitalintensiv utrustning. <p>Utredningen bedömer att dessa insatser bör prioriteras (långsiktigt) inom den budgetram som har beslutats för landsbygdsprogrammet. Minst 25 miljoner kronor per år bör allokeras till dessa kunskapsområden (s.167).</p>	genomföras och få en bra spridning.
s. 154	<p>Att medel till kompetensförsörjning i högre grad än i dag administreras av Jordbruksverkets, istället för av länsstyrelserna.</p>	<p>En ökad central samordning av kompetensutveckling inom vissa områden är motiverad för att kraftsamla inom vissa områden.</p> <p>Jordbruksverket kommer i högre grad att administrera budgeten.</p> <p>Jordbruksverket kommer att administrera hela budgeten för fokusområdena jordbrukets konkurrenskraft, korta livsmedelskedjor och djurvälfärd i samarbete med länsstyrelserna.</p>

